



A 12. Találkozó plakátja



Előadás előtt: Marek Waszkiel és Csató Kata



Előadás előtt a Kamaraszínháznál: Ellinger Edina, Schneider Jankó, Boráros Szilárd



A Círóka Bábszínház udvarán: Sebő Ferenc

Marek Waszkiel

HÁT MENJ KECSKEMÉTRE!

Az utóbbi néhány hónapban sok bábfesztivált láttam Közép- és Kelet-Európában, többek között Csehországban, Oroszországban, Lengyelországban, Szerbiában és Magyarországon. Jónéhány belorusz, litván, ukrán, bolgár és román előadást is láttam. Ezekből egyetlen tanulság vonható le: ma szinte kizárólag a magyarok számítanak. Mindenütt előfordulnak érdekes előadások, de a Duna környékén sokkal több van. Annak ellenére, hogy talán éppen a magyaroknál a legnagyobbak a problémák az előadások hírvérésével.

A magyar bábszínházak 12. kecskeméti találkozója (2014. október 15–19.) olyan rendezvény, amelyre évek óta összejön a magyar bábosok szinte teljes serege (azok is, akik éppen nem mutatnak be saját előadást). Kecskemét e találkozások kivételes helyszíne. Minden bábszínház részt vesz benne, az intézményes és a magánszínházak is. Az előadások egymást érik, késő éjszakába nyúlóan folytatják a véget nem érő beszélgetéseket, az olykor nagyon éles vitákat, és a kora reggeli előadásokon is tele van a nézőtér. Nem működik semmiféle válogató bizottság vagy zsűri, amely díjazná a legjobb előadásokat. A színházak csak bejelentik a bemutatandó előadásukat, amivel részt akarnak venni. Ott pedig alávetik magukat azoknak a nyilvános értékeléseknek, amelyek a meghívott szakértők és a kollégák véleményét bemutató vitákon hangzanak el. Ráadásul Kecskeméten úgy érezhetjük magunkat, mint a franciaországi Charleville-Mézières-ben – megnézzük, megtapogatjuk a bábukat, s a bábszínházról beszélgetünk, nem pedig azoknak az alkotóknak az ambíciózus megvalósításairól (ahogy ez sok más régióbeli országban lenni szokott), akikben már régen összezavarodtak a színházi műfajok, a bábót pedig már elvetették, mert vagy nincs vele kapcsolatban ötletük, gondolatuk, vagy mert nincs meg hozzá a tehetségük. Mégsem távoznak a bábszínházról, hiszen tudható, hogy sehol máshol nem találnak helyet maguknak.

Természetesen Magyarország sem a bábjáték paradicsoma, de aki az édenkertet keresi, annak nincs szüksége rá, hogy itt a földön éljen. A bábos Magyarország alapvetően nyugtalan, ambíciózus, kutató-kereső, felszabadult, bár néhány központját tekintve naiv, kissé amatőr és zavart. S ennek talán így is kell lennie. Valahányszor Kecskeméten vagyok, felteszem magamnak a kérdést: meddig sikerül még megtartani ezeket a közös beszélgetéseket, ezeket a közös vitákat, ezt a szívéllyességet, ezt a jóindulatot, alázatot? Ez a magyarok titka marad. Csak tartson ki, mert ilyen szakmai közegben zajló találkozók már nincsenek sehol a világon. Én magam is évek óta értékelem a magyar bábélményeket. Őszinte akarok lenni magamhoz, de ez az őszinteség időnként fájó. A művészek ma már alapvetéseikben eltértek, sokféle hosszú utat tettek meg az elmúlt húsz évben. Egyesek feljutottak a csúcokra, mások még nem, s vannak, akik biztosan soha nem is jutnak fel. Ma már nem köti őket össze ugyanaz a tanulási szenvedély, megismerési kedv és akarat, hogy másokra figyeljenek, hogy mások látásmódját megismerjék. Saját stílusuk, saját kedvtelésük, saját eredményeik vannak. Akkor hát miért ülnek le még mindig egy közös asztalhoz? Miért hallgatják meg az olykor kegyetlen kritikákat, a gyakori nyers bírálatokat és véleményeket, és a jóval ritkább, elragadtatást kifejező szavakat? Hiszen e vélemények sokasága nem veszi figyelembe a konkrét valóságot, az egyes alkotók által bejárt utakat, az eredményeiket, sikereiket, még ha azokat csak olyan, meghatározott viszonyok között működő kis alkotói csoportokban érték is el, amelyeknek bizonyosan nincs általánosabb jelentősége. Ilyen indító kérdéseket hoz elő minden kecskeméti látogatás, amikor gyengébb előadásokat látunk, és azokat alá kell vetnünk a bírálatnak. De jóval gyakrabban nyílik meg előttünk az a tér, amelyen keresztül a színház varázslatos világába jutunk. Sajnos csak azok jutnak oda, akik a szín-



Baltasar Espinosa utolsó üdülése és üdvözülése. R: Ondrej Spišák, T: Boráros Szilárd. Mesebolt Bábszínház, Szombathely – Kőszegi Várszínház



Dobronka cirkusz, világszám! R: Boráros Milada, T: Boráros Szilárd, Zene: Takács Dániel, Játsszák: Lehócz Zsuzsa és Takács Dániel. Mesebolt Bábszínház – Magamura Alkotóműhely, Szombathely

házzal szakértőként foglalkoznak, mert a hétköznapi nézők számára Kecskeméten a találkozó idején nem jut hely. Pedig időnként rendkívüli színházi előadások láthatók. Csakúgy, ahogy a 12. találkozón. Az utóbbi idők egyetlen magyar hiányossága, hogy majdnem teljesen hiányzik a felnőtteknek szóló bábelőadás. Ez új helyzet. Nem olyan régen ez még másként volt. Ma a bábjáték teljes mértékben a gyermekszínházakra marad. Lehet, hogy a felnőtteknek szóló bábelőadások hiánya okozza, hogy a gyerekeknek szólóak teljesebbek lettek, több interpretációs szinttel rendelkeznek, a gyerekekkel az előadásra beülő szülők számára is érdekesebbek? Ez a következtetés önkéntelenül adódik. A fesztivál gazdag kínálatából egyedül az Ondrej Spišák rendezésében, utcai előadásként elgondolt *Baltasar Espinosa* című játékot szánták a felnőtt nézőknek. Kiváló előadás, olyan új misztérium, amely összekapcsolja a bibliai történetet egy maival, s amelyet Jorge Luis Borges regénye inspirált. Az előadást a Mesebolt Bábszínház (a Kőszegi Várszínházzal közösen) valósította meg, és a színházról való olyan gondolkodásnak a hatásos eredménye, amely ma már biztosan a múlté. Kovács Géza több szezonon át Szombathelyen olyan módon épít alkotó színházi együttest, ahogyan Peter Schumann építette a Bread and Puppetet, Piotr Tomaszuk az egykori Wierszalint, vagy Ondrej Spišák a Teatro Tatrót. Úgy látszott, hogy ez már a történelem kategóriájába való tapasztalat, de mégis, kedvező körülmények között és a vezető éber tekintetének kíséretében, még mindig beválik. Spišák előadása közös alkotás, tekintet nélkül arra, hogy mennyit tett bele Spišák, mennyit Andrej Kalinka, amikor a cigány és balkáni témákra alapozott, ihletett zenéjét megírta, és mennyit Boráros Szilárd, a tervező, amikor a népiességet, a giccses naivitást és a végső megoldást egyszerre jelenítette meg a díszletekben, a bábukban és a jelmezekben; különösen pedig mennyit tett bele a kiváló és jól irányított színészi gárda, amely erős együttes: olyan színészekből áll, akik egyformán jól kezelik a hangszereket, a színházi trükköket, a bábukat, a saját testüket és színészi képességeiket. Ugyanez a Mesebolt Bábszínház, ezúttal a Magamura magánszínházzal (Boráros Szilárd és Boráros

Milada) koprodukcióban egy másik kitűnő előadást is bemutatott, a *Dobronka cirkuszt*, Boráros Milada rendezésében. A bábszínházi hagyományokban ez az, amit a Cirque du Soleil előadásai jelentettek a klasszikus cirkuszi előadásokkal szemben. Ez a műfaj megújítását, a bábos cirkuszi számok, mutatványok áttemelését egy másik dimenzióba, a régi ötletek gazdagítását jelenti újabb ötletekkel, s a sokévszázados hagyományok iránti tiszteletet és olyan út megnyitását is jelzi, amelyen – reméljük – mások is járni fognak. A kiváló Lehőcz Zsuzsa és Takács Dániel, az előadás szereplői, a bábjátékoszínészi-zenei virtuozitás csúcására jutnak, és nem csak a közlés színészi tökéletességét demonstrálják, hanem a bábu végtelen lehetőségeit is, amelynek az animációban, a mozgásban, a világmindenségben nincs határa, s amelynek a szabadsága éppen ott kezdődik, ahol az emberi lehetőségek véget érnek. Talán ez volt a kecskeméti fesztivál legkiválóbb előadása.

Ám meglepetés több is volt. A Budapest Bábszínház (ismét koprodukcióban a Mesebolltal) *Tíz emelet boldogság* című előadásában a magyar bábművészek egész sora találkozott. A mese szerzőjének (Gimesi Dóra) társa volt Veres András, aki általában rendező, de most a szöveg adaptációját készítette. A szinte filmre kívánczó bábokat Bartal Kiss Rita tervezte, a pompás színpadképet (két, csak látszatra egyszerű lakóházat) Grossschmid Erik találta ki, s az egészet Kovács Petra Eszter rendezte. A legnagyobb sikert mégis Hannus Zoltán aratta, aki ennek az előadásnak az egyetlen színésze volt. Ő leginkább a Hollandiában élő ausztrál Neville Tranter stílusához hasonlóan maga foglalta el az egész hatalmas játékeret, több tucat bábót, kelleket és színpadi elemet mozgatva. S olyan feszültséget, drámaiságot és érzelmelet teremtett, amely sokáig megmarad az ember emlékezetében.

Egy másik kiváló előadás volt a *Hamupipőke* Vidovszky György rendezésében, a Círóka Bábszínház előadásában, amely ezúttal inkább a tizenéves ifjúságnak, a legnehezebb nézőközönségnek szólt. A jól ismert mese Vidovszky interpretációjában egészen új történet: a tizenévesek problémáiról, az önértékelésükről, a környezettel, például a saját



Tíz emelet boldogság. Író: Gimesi Dóra, R: Kovács Petra Eszter, T: Grosschmid Erik, Játssza: Hannus Zoltán. Budapest Bábszínház – Mesebolt Bábszínház



Hamupipőke. Író: Gimesi Dóra, R: Vidovszky György, T: Mátravölgyi Ákos. Círóka Bábszínház, Kecskemét

családjukkal való kapcsolatépítésükről szólt. Társadalmi terápiához hasonló előadás volt, valószínűtlenül erős energiával, kiváló koreográfiával, meglepő játéktérrel és formákkal (Mátravölgyi Ákos). Tehát a bábszínházban még a mai világról is lehet beszélni, mai nyelven, modern eszközökhöz folyamodva. A Círóka Bábszínház *Hamupipőkéje* egészen új kutatási területeket jelöl ki a magyar bábművészek előtt. Elragadóan vonzó!

A jelentős előadások listáját ki kell egészíteni A *kis December király* című tökéletes előadással, amelyet Kuthy Ágnes rendezésében a debreceni Vojtina Bábszínház mutatott be. A többszörös színpadi megvalósítás önmagunk felfedezéséhez, elfogadásához és megszeretéséhez vezet el bennünket. A bekerítettség nyomasztó karkai érzéséből indulva (Mátravölgyi Ákos kitűnő, felkavaró játéktere) a főhős nagy átalakuláson megy át. Mindez a báb megjelenése közben történik meg. A címszereplő figura az ő kezéből nő ki, és attól kezdve társa marad az önmagával vívott harcaiban. Hajdú Péter



A kis December király. R: Kuthy Ágnes,
T: Mátravölgyi Ákos. Vojtina Bábszínház, Debrecen



olyan feladatot teljesít, amely talán minden bábovágóval, de alighanem kevesen tudnának megbirkózni egy ilyen bonyolult kihívással.

Minden említett előadás hosszabb reflexiókat, alaposabb leírásokat igényelne. Mert hiszen ez a műfaj a magasrendű kísérletek színháza, olyan színház, amely a gyermeket és az ifjúságot mint nézőt partnernek, érett embernek tekinti. Olyan színház, amely párbeszédet kíván folytatni a nézővel. Olyan színház, amelynek érdeklődést kell keltenie a felnőtt közönségben, ha az fel akarja venni a párbeszéd fonalát. Csak kérdés, hogy fel akarja-e venni? Vajon a mai társadalom, belesüppedve a könnyen és biztosan érthető számtalan televíziós szappanopera-sorozatba, akarja-e még egyáltalán boncolgatni saját igazi problémáit?

A magyar bábszínház a csecsemőknek is kínál előadásokat. Ez az irányzat legalább egy évtizede általánosan elterjedt egész Európában, és kiválóan fogadták. A Kabóca Bábszínház *Ha Dede* című produkciója a legnehezebb kísérletek egyike volt. Még azok is elégedettek voltak vele, akik kelleltenül vi-

szonyulnak ehhez az irányzathoz, mert benne inkább pedagógiai-nevelési tevékenységet látnak, mintsem színházit. A *Ha Dede* a színház, a képzőművészet és a zene együttes határidékéről származó tevékenység, amely apró kis konfliktusokat és a tárgyak közötti viszonyok „bonyolult” rendjét építi. Ehhez kiegészítésként a színészek olyan szokatlan, egyéni és spontán viszonyulásokat hoznak létre a nézőkkel, hogy minden bizonnyal nem csak a legkisebb nézők akarnak majd visszatérni azokhoz.

A kecskeméti találkozó ennél sokkal többféle előadást, irányzatot, színházi konvenciót hozott össze egymással. Megmutatta, milyen gazdag a mai bábművészet, milyen sokféle irányban fejlődik, s hogy milyen érdekesen aknázza ki a műfajok határait. A cirkuszhoz fordult még legalább két előadás alkotójára: a poétikus előadás variációját választotta a Zirano Színház *Szekerénymesék* című előadása, Szaid Khaled-Abdo rendező és Grosschmid Erik tervező alkotása. A patetikus-mágikus előadás változatát mutatták be az egri Harlekin Bábszínház művészei, Éry-Kovács András és Fekete Dávid. Az egri



Bódog és Szomorilla. Író-rendező: Kolozsi Angéla, T. Bartal Kiss Rita, Játsszák: Nagy Viktória Éva, Schneider Jankó. Hepp Trupp, Debrecen

előadás élénk vitát váltott ki, főként a filozofáló, az irodalmi korrektség határán egyensúlyozó, nem túlságosan magas minőségű szöveg miatt. A színház feladatát, a cirkusz mágiját, a bábszínház világát azonban megfelelő szinten hozta mozgásba, és az ilyen előadás számot tarthat azoknak a nézőknek az érdeklődésére, akik a színházat elsősorban a színház, nem pedig az irodalom nyelvén keresztül érzékelik. (Egyébként, ha ez az irodalom olyan gyenge, akkor nem lenne jobb lemondani róla?) Újra életre kelt Vitéz László, a magyar vásári bábjáték első figurája, bár ezúttal nem jelent meg a fesztivál programjában Pályi János, a műfaj legkiválóbb képviselője. Nő a konkurenciája és szaporodnak a kollégái: Fekete Dávid (*Törökvész Vitéz avagy Vitéz László és a Törökök*) egy virtuóz verzióban lépett fel, amely azonban nem feltétlenül volt tisztességes, ami a politikai korrektséget illeti. Kissé képedően számolt le a török hódítókkal. Fabók Mariann eredeti, bár feminizált variációban hívott életre egy új alakot, Vitéz László partnerét, Vas Juliskát, aki, úgy tűnik, nagy ambícióval szeretné átvenni Vitéz László főhelyét a színpadon.



Schneider Jankó és Nagy Viktória Éva az animációval imponált (Kiss Bartal Rita tervezése) Kolozi Angéla *Bódog* és *Szomorilla* című előadásában, amelyet a Hepp Trupp adott elő, s amely kizárólag az erős konkurencia miatt halványult el kissé, csak úgy, mint a Stúdió K, amely a *Madárház* című darabot adta elő Németh Ilona rendezésében. A saját útja kutatásában mindig erős és merész Vaskakas Bábszínház pompás látványossággal lépett fel *Hanyistók, avagy a grófkisasszony és a lápi szörny története* címmel, Tengely Gábor rendezésében. A győri Vaskakas mindig meglep és megosztja a nézőket, de okos és érzékeny együttes, Előadásai nem feltétlenül mindenkit kápráztatnak el, bár komoly kérdéseket tesznek fel a dolgok értelméről, a saját ízlésünkről, a konvenciók hatáiról. Ki kell emelnünk György Zoltán Dávid alakítását a vízi béka-szörny szerepében.

Hasonlóképpen nehéz lenne nem észrevenni Grosschmid Erik pompás térkezelését, amelyet a remeknek ígérkező, de kissé kiábrándító *A kis hableány* című előadáshoz komponált, A Bóbita Bábszínház előadását Veres András rendezte. Ugyanez érvényes arra a teljesen új stílusra, amelyet Pilári Gábor és Vajda Zsuzsanna családi vállalkozása, a MárkusZínház mutatott be *Grand Hotel* címen. Ez az előadás bizonyosan rendezői ollót igényelne, és Pilári Gábor rendkívüli humorérzékét hozza felszínre, miközben a népszerű irodalmat fedezi fel a bábszínház számára. Egyszerre régi-módi bűnügyi történet és eredeti találkozás a papírszínház formáival. Az élő zene ritmusa és Pilári Lili Eszter éneklése üde színfoltként volt jelen az előadásban.

Ha a magyar bábszínház ennyire jó, miért nem képes nagyobb mértékben részt venni a nemzetközi körforgásban? Az európai fesztiválokon látott több tucat előadás között, amelyeket emlegettem írásom elején, csak egyetlen magyar előadás akadt: a *Boribon* és *Annipanni* Marék Veronikától és Gimesi Dórától, Ellinger Edina rendezésében, a Budapest Bábszínház előadásában. Ez vidám, örömteli, steri-

Szokrénymesék: R. Khaled-Abdo Szaida, T. Grosschmid Erik, Játsszák: Pfeifer Zsófia, Varga Péter Róbert. Ziranó Színház, Hottó

len tiszta játék volt, szinte musical, részben erősen kommersz, de nem rossz értelemben, amennyiben a kommersz együttjár a professzionális megvalósítással. Bercsényi Péter munkája a plüssmackó figurájával kreatív dimenziókkal rendelkezik. Úgy látszik a *Boribon és Annipanni* egyszerűen túl drága produkció ahhoz, hogy más fesztiválok programjára kerülhessen. De a kecskeméti fesztivál előadásai egészen bizonyosan nem lépik túl a közép-európai

finanszírozási normákat. Biztosan erős akadályt képez a magyar nyelv is, különösen ott, ahol pazarlóan használják. Ám ma már a nyelvi problémák leküzdésére is van sokféle módszer.

Csak nem a szokásos hírvetés hiányzik, vagyis az az információ, hogy a magyarok rendelkeznek ma az egyik legérdekesebb európai bábszínházzal?

Hamberger Judit fordítása



Vitéz László és Vas Juliska.
Rendezés és játék:
Fabók Mariann, Bábok:
Grosschmid Erik,
Díszlet: Keresztes Nagy Árpád.
Fabók Mancsi Bábszínháza



Grand Hotel. Rejtő Jenő regénye nyomán írta Szabó Attila és a Társulat. Játsszák: Pilári Gábor, Vajda Zsuzsanna, Pilári Lili Eszter, Zenészek: Csernák Z. Samu, Pilári Áron, Szabó D. Kornél, Dalszöveg: Szabó Attila, T: Grosschmid Erik. MárkusZínház, Pécs



A Találkozó zárása: Kiszely Ágnes



Madárház: R: Németh Ilona,
Bábok: Aczél Sára, Németh Ilona,
Zene: Spilák Lajos.
Stúdió K Színház – Tatabányai Jászai Mari Színház.

OFF TO KECSKEMÉT!

The author was a member of the jury at the 12th Hungarian Puppet Theater Conference. He comes from Poland and has attended several puppet festivals in Central and Eastern Europe in the past few months. He asserts that he can draw only one conclusion: Hungarians are almost exclusively the only ones who count. There are interesting performances everywhere, but in the area around the Danube, there are a lot more. He considers the Kecskemét Conference special because this kind of gathering in a professional setting doesn't exist anymore anywhere in the world. Every kind of puppet theater, whether institutional or private, can participate. There is no selection committee or jury, no prizes for the best performances. Theaters just register the pieces they would like to perform. Once there, they are subjected to the public evaluations, given by invited experts and colleagues. There is one performance after another. The never-ending conversations– sometimes very intense debates continue late into the night. And the early morning performances are also full. Marek Waszkiel found the same performances to be outstanding as the author of the following article. He includes *The Little King December!* from Debrecen. He mentions other productions as well, highlighting their strong and unique points. He ends his article with the observation that Hungarian puppet theater is one of the most interesting in Europe today.